

Sygn. akt III CZP 45/97

U C H W A Ł A

Dnia 19 września 1997 r.

Sąd Najwyższy w składzie następującym:

Przewodniczący: SSN - A. Wypiórkiewicz

Sędziowie: SN - M. Wysocka

SN - K. Zawada (spraw.)

przy udziale protokolanta: K. Brzezińskiej

w sprawie z powództwa [...] Banku [...] SA Oddział w W.

przeciwko Zakładowi Energetycznemu „[...]” SA w T.

o zapłatę

po rozpoznaniu na posiedzeniu jawnym dnia 19 września 1997 r.

zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Wojewódzki w T.

postanowieniem z dnia 10 lipca 1997 r., sygn. akt VI GCa [...]

do rozstrzygnięcia w trybie art. 390 k.p.c.:

„Czy do skuteczności cesji ekspektatywy wierzytelności konieczna jest dodatkowa umowa rozporządzająca, czy też umowa zobowiązująca do przeniesienia wierzytelności przyszłej dostatecznie oznaczonej w momencie jej powstania przenosi z tą chwilą wierzytelność?”

p o d j ą ł następującą uchwałę:

Art. 510 § 1 k.c. znajduje zastosowanie także do umów zobowiązujących do przeniesienia wierzytelności przyszłych.

U Z A S A D N I E N I E

W dniu 15 czerwca 1993 r. [...] M. w W. przełało na [...] Bank [...] S.A. - Oddział w W. w celu zabezpieczenia udzielonego mu przez ten bank kredytu wierzytelności wobec Zakładu Energetycznego T. z umów o roboty budowlane z 23 grudnia 1991 r. ([...]1) i 14 kwietnia 1993 r. ([...]3). Dnia 21 lipca 1993 r. Zakład Energetyczny otrzymał od [...] M. zawiadomienie, że wierzytelności Przedsiębiorstwa wobec Zakładu z umów z 23 grudnia 1991 r. i 14 kwietnia 1993 r. w kwocie półtora miliarda złotych zostały przebrane na rzecz [...] Banku [...] - Oddział w W. dla zabezpieczenia kredytu. Zgodnie z zawiadomieniem zapłata wierzytelności powinna następować na konto [...] Banku [...] - Oddział w W. i być zaliczana na poczet zwrotu długu Przedsiębiorstwa wobec Banku. Mimo jednak tego zawiadomienia, Zakład Energetyczny dokonywał wpłat za roboty wykonane przez [...] M. na konto tego przedsiębiorstwa, a nie Banku. Ponieważ [...] M. nie zwróciło Bankowi kredytu zabezpieczonego przez przelew wierzytelności wobec Zakładu Energetycznego, Bank zażądał od Zakładu Energetycznego zapłaty wierzytelności. Zakład odmówił, powołując się na nieskuteczność przelewu. Jego zdaniem przelew był nieważny, bo dotyczył wierzytelności przyszłych, tj. należności za roboty jeszcze niewykonane. A gdy chodzi o wierzytelności przyszłe, wolno się tylko zobowiązać do ich przelewu. Sam natomiast przelew może nastąpić dopiero po powstaniu wierzytelności w drodze odrębnej umowy rozporządzającej.

Wobec odmowy dobrowolnej zapłaty, Bank pozwał Zakład Energetyczny, przy czym zażądał od niego na razie tylko, niejako na próbę, 1000 zł.

Sąd Rejonowy w T. uznał sporny przelew za ważną i opierając się na art. 510 i 512 k.c. powództwo uwzględnił.

Rozpoznając sprawę na skutek apelacji strony pozwanej, podtrzymującej swoje wcześniejsze stanowisko co do niedopuszczalności przelewu wierzytelności przyszłych, Sąd Wojewódzki w T. powziął wątpliwość wyrażoną w przytoczonym pytaniu. Sąd ten, z jednej strony, podziela stanowisko Sądu Rejonowego, że umowa zobowiązująca do przeniesienia wierzytelności przyszłej dostatecznie oznaczonej przenosi tę wierzytelność z chwilą jej powstania, z drugiej jednak strony dostrzega rozbieżność stanowisk w tej kwestii w orzecznictwie sądów niższej instancji oraz piśmiennictwie.

Podejmując uchwałę rozstrzygającą przedstawione zagadnienie prawne, Sąd Najwyższy miał na uwadze, co następuje:

Wyróżniana zarówno w nauce prawa, jak i praktyce, kategoria wierzytelności przyszłych nie jest jednorodna. Po pierwsze, obejmuje się nią wierzytelności warunkowe i terminowe. Po wtóre, w jej zakres włącza się wierzytelności, u których podłoża leży częściowo tylko zrealizowany stan faktyczny uzasadniający ich powstanie; przykładem mogą być tu właśnie wierzytelności, których dotyczy spór pomiędzy Bankiem a Zakładem Energetycznym, tj. wierzytelności o wynagrodzenie przewidziane w umowie o roboty budowlane w okresie przed wykonaniem robót. Wreszcie zalicza się tutaj wierzytelności, których powstanie jest w całości sprawą przyszłości, np. roszczenie o cenę za niesprzedaną jeszcze rzecz.

Przepisy kodeksu cywilnego o przelewie nie obejmują wyraźnie żadnej z wymienionych wyżej grup wierzytelności przyszłych (art. 509 - 516). Podobnie było w kodeksie zobowiązań (art. 168 - 176). Jednakże podczas obowiązywania kodeksu zobowiązań sama możliwość przelewu wierzytelności przyszłych nie budziła wątpliwości. Opierano ją na ogólnej zasadzie dopuszczającej

dysponowanie prawami przyszłymi, wywodzonej z art. 295 k.z. - który postanawiał, że przedmiotem sprzedaży mogą być również prawa, mające powstać w przyszłości. Mimo braku w kodeksie cywilnym podobnego przepisu, dominujący na jego tle w piśmiennictwie pogląd dopuszcza także przelew wierzytelności przyszłych. Jego oparcie normatywne stanowi w szczególności art. 555 k.c., odnoszony przez piśmiennictwo nie tylko do sprzedaży praw istniejących.

Sam przeto charakter wierzytelności przyszłych nie wyklucza ich przelewu. W kwestii zatem dopuszczalnego zakresu i zasad przelewu wierzytelności przyszłych miarodajne winy być ogólne reguły dotyczące przelewu wierzytelności, a nawet szerzej - przeniesienia praw.

Na czoło wysuwa się tu wymaganie odpowiedniego oznaczenia przedmiotu przelewu. O ile w umowie, która ma jedynie zobowiązywać do świadczenia, przedmiot świadczenia może być oznaczony także według cech gatunkowych, o tyle w umowie, za pomocą której ma nastąpić rozporządzenie prawem, przedmiot rozporządzenia winien być oznaczony indywidualnie. Można bowiem nabyć wyłącznie indywidualnie oznaczone prawo, a więc np. daną wierzytelność, daną rzecz (a ściśle własność danej rzeczy itp.).

Uwzględniając, iż wierzytelność przyszła może przejść na nabywcę dopiero z chwilą powstania, powyższe wymaganie należy uznać za spełnione, gdy umowa dotycząca przelewu wierzytelności przyszłej zawiera dane pozwalające ustalić w chwili zaistnienia określonej wierzytelności, iż to właśnie ona była objęta zawartą wcześniej umową. Nie powinno budzić wątpliwości, iż takimi danymi są określenie tytułu powstania wierzytelności oraz osoby dłużnika i wierzyciela. Przy założeniu tym możliwy jest więc na pewno przelew wierzytelności warunkowych i terminowych oraz innych wierzytelności przyszłych z już zawartych umów, a więc także takich, których dotyczy spór pomiędzy Bankiem a Zakładem Energetycznym. W literaturze przedmiotu występuje natomiast kontrowersja co do możliwości dostatecznego oznaczenia,

a zatem i dopuszczalności przelewu takich wierzytelności przyszłych, których powstanie jest w całości sprawą przyszłości. Kontrowersję tę można tu jednak pominąć, gdyż w sprawie, na tle której wyłoniło się rozstrzygane zagadnienie, nie chodzi o tego rodzaju wierzytelności przyszłe.

Przelew wierzytelności przyszłych dostatecznie oznaczonych może nastąpić zarówno w drodze umowy, którą ma na względzie art. 510 § 2 k.c. (umowy przelewu czysto rozporządzającej), jak i umowy, której dotyczy art. 510 § 1 k.c. (umowy zobowiązująco-rozporządzającej). Nie ma bowiem powodów do niestosowania art. 510 § 1 k.c. we wspomnianym wypadku. Łączyłoby się to z koniecznością zawarcia przez strony dodatkowego porozumienia (art. 510 § 2 k.c.). Porozumienie takie, które dopiero posiadałoby charakter umowy rozporządzającej, dałoby się uzasadnić chyba tylko potrzebą oznaczenia przedmiotu przelewu. To jednak już nastąpiło w sposób wystarczający w umowie zobowiązującej do przeniesienia wierzytelności przyszłej. Wobec tego należy przyjąć, iż umowa sprzedaży lub jakakolwiek inna umowa zobowiązująca do przeniesienia wierzytelności przyszłej odpowiednio oznaczonej w zasadzie także tę wierzytelność przenosi z chwilą jej powstania.

Z przytoczonych powodów przedstawione zagadnienie należało rozstrzygnąć, jak w sentencji uchwały.

aw

jg